

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE RELAȚII INTERNAȚIONALE ȘI STUDII DE SECURITATE**

Antichitățile, victime tăcute ale traficului și comerțului ilegal – sursă de venit a terorismului. Sancțiunile globale ca instrument perturbator și preventiv

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

**Conducător de doctorat:
Conf. univ. dr. habil. Găzdac Cristian**

**Student-doctorand:
Nicolescu Alexandra**

Cuprins

Introducere	6
1. Antichitățile – resursa terorismului.....	14
1.1. <i>PATRIMONIUL CULTURAL – IMPORTANȚĂ ȘI VULNERABILITATE</i>	15
1.1.1. <i>Importanța patrimoniului cultural</i>	16
1.1.2. <i>Vulnerabilitatea patrimoniului cultural</i>	19
1.2. <i>PATRIMONIUL CULTURAL ȘI IMPLICAREA STATULUI ISLAMIC</i>	24
1.2.1. <i>Acte de distrugere și propagandă</i>	27
1.2.1.1. Muzeul din Mosul.....	28
1.2.1.2. Nimrud.....	35
1.2.1.3. Palmyra.....	40
1.2.1.4. Analiza comparativă a celor trei studii de caz.....	46
1.2.2. <i>Acte de jefuire și traficare</i>	48
1.2.2.1. Statuia regelui Entemena	49
1.2.2.2. Mozaicul roman din Siria	55
1.2.2.3. Inel de aur cu piatră prețioasă sculptată.....	62
1.2.2.4. Colier de aur cu monedă și broșă asortată	67
1.2.2.5. Operațiunea Lost Treasure.....	72
1.2.2.6. Antichități confiscate de la Hobby Lobby	77
1.2.2.7. Analiza comparativă a celor șase studii de caz.....	83
1.3. <i>CONCLUZII</i>	84
2. Actorii și mecanismele traficării antichităților	87
2.1. <i>TEHNICI ȘI METODE DE TRAFIC</i>	88
2.1.1. <i>Excavările ilegale</i>	89
2.1.2. <i>Monopolul terorist asupra siturilor arheologice</i>	96
2.1.3. <i>Falsificarea documentației de proveniență</i>	99
2.2. <i>ACTORII IMPLICAȚI ÎN TRAFICUL DE ARTEFACTE</i>	103
2.2.1. <i>Căutătorii locali</i>	103
2.2.2. <i>Intermediarii</i>	104
2.2.3. <i>Traficanții internaționali</i>	105
2.2.4. <i>Cumpărătorii antichităților</i>	107
2.3. <i>MECANISME DE DISTRIBUȚIE</i>	111
2.3.1. <i>Mecanisme clasice</i>	112
2.3.2. <i>Mecanisme cibernetice</i>	125
2.4. <i>CONCLUZII</i>	138
3. Mecanisme și pârghe de reglementare și prevenție	141
3.1. <i>INSTRUMENTELE INTERNAȚIONALE ÎN COMBATerea ȘI PREVENIREA TRAFICULUI ȘI COMERȚULUI ILICIT.</i>	142
3.1.1. <i>Convențiile internaționale</i>	143
3.1.2. <i>Analiza comparativă a Rezoluțiilor 2199/2015 și 2347/2017 adoptate de Consiliul de Securitate</i> 149	
3.1.3. <i>Analiza comparativă a Rezoluției, Planurilor și Regulamentelor adoptate de diferite organisme din</i> <i>cadrul Uniunii Europene</i>	156
3.1.4. <i>Analiza deficiențelor legislative și a măsurilor de consolidare necesare protecției patrimoniului</i> <i>cultural</i> 173	
3.2. <i>TEHNOLOGIA – UN MIJLOC DE PREVENȚIE</i>	178
3.2.1. <i>Blockchain-ul o metodă de verificare a provenienței</i>	180
3.2.2. <i>Utilizarea inteligenței artificiale și a învățării automate pentru a detecta artefactele traficate</i>	184
3.2.3. <i>Scanarea 3D pentru documentarea patrimoniului cultural</i>	187

3.3.	<i>PROGRAME DE EDUCARE ȘI CONȘTIENTIZARE A PUBLICULUI PRIVIND PROTEJAREA PATRIMONIULUI CULTURAL</i>	191
3.3.1.	<i>Campanii și inițiative internaționale</i>	192
3.3.2.	<i>Rolul instituțiilor culturale în prevenirea traficului ilicit</i>	202
3.3.3.	<i>Importanța educației privind protejarea patrimoniului cultural</i>	209
3.4.	<i>CONCLUZII</i>	220
Concluzii Finale		223
Lista Acronimelor		234
Glosar de termeni		236
Bibliografie		245

Cuvinte cheie: trafic ilicit, terorism cultural, distrugerea patrimoniului cultural, comercializarea artefactelor culturale, cadrul legislativ internațional, tehnologii emergente, inteligența artificială, blockchain, educație patrimonială, rolul instituțiilor culturale.

Teza de față își propune să analizeze relația de cauzalitate dintre traficul ilicit cu artefacte culturale și finanțarea terorismului, evidențiind totodată efectele profunde ale acestui fenomen asupra identității culturale și securității internaționale în cadrul societății contemporane.

Ipoteza de cercetare formulată în cadrul acestei lucrări susține, într-o manieră originală, că traficul ilicit cu artefacte culturale reprezintă o sursă semnificativă de finanțare a terorismului, iar actualul cadru legislativ internațional, marcat de absența unor mecanisme eficiente de coerciție și de o cooperare transfrontalieră insuficientă, se dovedește inadecvat în combaterea acestui flagel cultural.

Pentru atingerea scopului propus, cercetarea urmărește: 1. analiza unor studii de caz relevante privind distrugerea și traficul cu antichități din Siria și Irak, utilizate de Statul Islamic ca surse de finanțare; 2. investigarea actorilor și a mecanismelor prin care antichitățile sunt extrase și introduse pe piețele ilicite; 3. evaluarea cadrului legislativ internațional, în special a măsurilor adoptate după 2015; 4. examinarea rolului tehnologiilor emergente și al educației patrimoniale ca instrumente complementare în prevenirea acestui fenomen.

Metodologia de cercetare aplicată în cadrul acestei lucrări este una complexă și interdisciplinară, care îmbină metode calitative cu analiza de conținut legislativ și studiul de caz. Obiectivul metodologic a fost acela de a construi un cadru analitic pertinent, necesar investigării traficului și comerțului ilicit cu artefacte culturale ca modalitate de finanțare a terorismului. Acest proces s-a materializat prin corelarea unor perspective juridice, ideologice, tehnologice și educaționale.

Cercetarea a utilizat o abordare metodologică complexă, integrând: 1. analiza documentară a surselor primare relevante pentru reglementarea traficului cu antichități; 2. analiza relațională și sistematică aplicată interacțiunii dintre actorii implicați în procesul de trafic; 3. analiza tematică a tehnologiilor emergente aplicabile în protejarea patrimoniului; 4. analiza critică a inițiativelor educaționale; 5. analiza discursului ideologic promovat de Statul Islamic; 6. studiul de caz istoric-descriptiv al unor episoade-cheie de distrugere și trafic cu artefacte, 7. Corelarea surselor primare cu sursele științifice din literatura de specialitate internațională.

Primul capitol al tezei evidențiază importanța și vulnerabilitatea patrimoniului cultural în fața amenințărilor contemporane, în special a acțiunilor de distrugere, jefuire și traficare desfășurate de Statul Islamic cu scopul de a obține surse de venit. Cercetarea subliniază că, deși aceste practici au rădăcini istorice, în prezent ele capătă o dublă dimensiune, financiară și ideologică, fiind instrumentalizate de organizații precum această grupare teroristă.

Pe fondul instabilității generate de Primăvara Arabă, cu precădere în Siria și Irak, Statul Islamic a desfășurat o campanie amplă de distrugere și jefuire a patrimoniului cultural. În cadrul celor trei studii de caz analizate, jefuirea muzeului din Mosul și distrugerea siturilor arheologice Palmyra și Nimrud, s-a constatat că gruparea teroristă a filmat și fotografiat aceste acțiuni, proferându-le ulterior în mediul online cu scop propagandistic și justificându-le prin motive religioase.

Totodată, în cadrul celor șase studii de caz, 1. statuia regelui Entemena, 2. mozaicul roman din Siria, 3. inelul de aur cu piatră prețioasă sculptată, 4. colierul de aur cu monedă și broșă asortată, 5. operațiunea Lost Treasure și 5. antichitățile confiscate de la Hobby Lobby, care au documentat traficul și comerțul cu bunuri culturale siriene și irakiene, s-a evidențiat clar că aceste acțiuni au fost motivate financiar.

Statul Islamic a fost implicat în mod direct sau indirect în traficul cu artefacte culturale, care au fost obținute în mod ilicit. Tranzitul și comercializarea acestora au implicat falsificarea documentației și încercarea de introducere a artefactelor pe piețele internaționale licite.

Cercetarea a arătat că în plan public, Statul Islamic a distrus simbolurile materiale ale civilizațiilor non-islamice, iar în plan ascuns, a sustras bunuri culturale în mod ilegal din muzee, situri arheologice și monumente, cu scopul traficului și al obținerii de profituri financiare. Astfel, capitolul demonstrează modul în care patrimoniul cultural a fost transformat într-un instrument strategic de propagandă și sursă de finanțare pentru terorism.

Capitolul al doilea analizează actorii implicați în traficul ilicit cu artefacte culturale din Orientul Mijlociu și mecanismele prin care aceste obiecte ajung pe piețele internaționale. Odată cu extinderea teritorială în Siria și Irak, Statul Islamic a coordonat activități sistematice de excavare și sustragere a bunurilor culturale din situri arheologice. Aceste acțiuni nu au fost desfășurate exclusiv de membri ai grupării, ci și cu implicarea localnicilor, a unor specialiști în arheologie și a unor elemente din armata siriană.

De la extragere până la integrarea pe piața internațională, artefactele parcurg mai multe etape, în care sunt supuse falsificării documentației de proveniență pentru a li se crea aparența de

legalitate. În acest proces sunt implicate rețele complexe ce includ intermediari, traficanți, dealeri, case de licitații și, uneori, chiar muzee, care contribuie la mascarea originii ilicite a obiectelor culturale.

Cercetarea evidențiază existența a două tipuri de distribuție: mecanisme clasice, similare altor rețele infracționale (precum traficul de arme), și mecanisme cibernetice, care exploatează mediul online pentru vânzări anonime și greu de monitorizat. Cererea constantă pe piața internațională de artă alimentează acest fenomen, iar justificările ideologice invocate de Statul Islamic maschează motivațiile financiare și activitățile de spălare a banilor. În concluzie, traficul cu artefacte culturale nu doar amenință patrimoniul universal, ci constituie și o sursă eficientă de finanțare a terorismului, susținută de rețele transnaționale, lacune legislative și utilizarea extensivă a tehnologiei.

Capitolul al treilea analizează într-o manieră integrată dimensiunile juridică, tehnologică și educațională implicate în prevenirea și combaterea traficului ilicit cu artefacte culturale, utilizat ca sursă de finanțare a terorismului. În urma distrugerilor comise de Statul Islamic, comunitatea internațională a adoptat între 2015–2022 o serie de reglementări, inclusiv rezoluții ONU și acte normative europene, care recunosc explicit această legătură.

Cercetarea subliniază și potențialul tehnologiilor emergente – blockchain, inteligență artificială și scanare 3D – în sprijinul trasabilității și autentificării artefactelor, cu mențiunea că eficiența lor depinde de interoperabilitate, standardizare și colaborare internațională.

Componenta educațională a fost evidențiată ca esențială în prevenirea traficului ilicit, prin promovarea unei culturi a responsabilității față de patrimoniu. Educația patrimonială și formarea profesională a actorilor instituționali, alături de inițiativele derulate de instituțiile culturale, joacă un rol activ în protejarea valorilor culturale amenințate.

În concluzie, combaterea traficului și comerțului ilicit cu artefacte culturale nu poate fi realizată eficient decât printr-o abordare integrată și interdisciplinară. Legislația, tehnologia și educația trebuie să funcționeze complementar: reglementările fără conștientizare devin inefficiente, tehnologia fără norme devine vulnerabilă, iar educația fără suport instituțional rămâne limitată. Doar o strategie coerentă, susținută de cooperare internațională și interinstituțională, poate asigura protejarea reală a patrimoniului cultural și prevenirea utilizării acestuia în scopuri infracționale și teroriste.

Bibliografie

Surse Primare

Rezoluția nr. 2199/2015 adoptată de Consiliul de Securitate în cadrul celei de a 7379-a reuniuni din 12 februarie 2015.

Rezoluția Parlamentului European din 30 aprilie 2015 referitoare la distrugerea siturilor culturale de către ISIS/Da'esh.

Comunicare a Comisiei către Parlamentul European și Consiliu privind Planul de acțiune pentru consolidarea combaterii finanțării terorismului, Strasbourg, 2.2.2016.

Rezoluția nr. 2347/2017 adoptată de Consiliul de Securitate la a 7907-a întrunire din 24 martie 2017.

Regulament al Parlamentului European și al Consiliului privind importul bunurilor culturale, Bruxelles, 13.07.2017.

Regulamentul 2019/880 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 aprilie 2019 privind introducerea și importul bunurilor culturale.

Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor privind Planul de acțiune al UE împotriva traficului de bunuri culturale, Bruxelles, 13.12.2022.

Surse secundare

Abate, D., *et al.*, 'Artificial intelligence to fight illicit trafficking of cultural property', *International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences*, 48 (2023), 3-10.

Ahmad, Rukhsar, 'The Legal Role of Government in Protecting Cultural Heritage and Archaeological Sites in the War-Affected Countries: The Case of Iraq and Syria', *Journal of Liberty and International Affairs*, 8.2 (2022), 281-291.

Al-Azm, Amr; Paul, Katie, 'Facebook's Flawed Plan to End Antiquities Trafficking', *Foreign Affairs*, (2020), 1-10.

Balletti, Caterina; Ballarin, Martina, 'An Application of Integrated 3D Technologies for Replicas in Cultural Heritage', *International Journal of Geo-Information*, 8 (2019), 1-29.

Brodie, Neil, 'The Looting and Trafficking of Syrian Antiquities Since 2011', în *Antiquities Smuggling in the Real and Virtual World*, ed. de Layla Hashemi și Louis Shelly (Routledge, 2022), 21-58.

Cultural Heritage Smuggling and the Nexus with Terrorism', *UNICRI* (2024), 1-60.

Elia, Ricardo J., 'Looting, Collecting and the Destruction of Archaeological Resources', *Nonrenewable Resources*, 6.2 (1997), 85-98.

Fay, Emily, 'Virtual Artifacts: eBay, Antiquities and Authenticity', *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 27.4 (2011), 449-464.

Giannoulis, Vissarion; Kapellakou, Galatea, 'Blockchain and Illicit Trafficking in Cultural Goods', *Santander Art and Cultural Law Review*, 2 (2023), 117-142.

Islamoglu, Özge, 'The Importance Of Cultural Heritage Education in Early Ages', *International Journal of Educational Sciences*, 22 (2018), 19-25.

Milutinovic, Jovana; Olivera, Gajic, 'Intercultural Dialogue in the Museum Context', *Online Submission*, 7 (2010), 30-42.

Schindler, Hans-Jakob; Gautier, Frederique, 'Looting and Smuggling of Artifacts as a Strategy to Finance Terrorism Global Sanctions as a Disruptive and Preventive Tool', *International Journal of Cultural Property*, 26 (2019), 331-342.

Williams, Paul R.; Coster, Christin, 'Blood Antiquities: Addressing a Culture of Impunity in the Antiquities Market', *Case Western Reserve Journal of International Law*, 49 (2017), 103-114.

Willett, Hannah D., 'Ill-Gotten Gains: A Response to the Islamic State's Profits from The Illicit Antiquities Market', *Arizona Law Review*, 58 (2016), 832-865.